

Društvene mogućnosti za osnaživanje porodice

Social Alternatives for Family Empowerment - SAFE

*Kreiranje brošure pomogla je Evropska unija u okviru projekta
"Otvoreni zagrljaj".*

*Sadržaj ove brošure je isključiva odgovornost Foruma mladih
sa invaliditetom i ne odražava nužno stavove donatora.*

*Štampanje ovog tiraža podržao je
Nacionalni Demokratski Institut*

Zašto deinstitutionalizacija?

Reforma socijalne zaštite, započeta početkom prethodne decenije, usmjerena je na razvijanje integralne socijalne zaštite kroz razvoj usluga, pluralizam pružalaca i unapređenje kvaliteta usluga i kvaliteta stručnog rada. Jedna od ključnih promena kojoj se teži jeste smanjenje broja korisnika usluga smeštaja i transformacija ustanova za smeštaj, kroz razvoj alternativnih oblika socijalne zaštite. Reformom se ulažu naporci da se sa modela koji se u značajnoj meri oslanja na rezidencijalne ustanove pređe na model usluga u zajednici.

Svaka osoba bez izuzetka ima pravo i zasluguje da bude uključena i da joj budu pružene sve mogućnosti za učešće u životu zajednice, bez obzira na nivo potrebne podrške. Mnogo puta se pokazalo da osobe koje su se smatrале isuviše „onesposobljenima“ da imaju koristi od uključivanja u zajednicu napreduju u okruženju u kojem su uvažene, u kojem one aktivno učestvuju u svakodnevnom životu zajednice, gde se njihova samostalnost neguje i gde imaju mogućnost izbora. Programi širom sveta su pokazali da je moguće odgovoriti na sve vrste potreba, i da se to bolje čini u okviru zajednice, čime se omogućava izražavanje individualnosti i bliža kontrola u cilju sprečavanja zloupotreba.¹

Pravo na samostalan život i uključivanje u zajednicu proističe iz pojedinih osnovnih standarda ljudskih prava koji su sadržani u sistemima Saveta Evrope i Ujedinjenih nacija. Član 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima garantuje pravo na uvažanje privatnog i porodičnog života za sve građane. Institucionalizacija u bilo kojem životnom dobu narušava ovo pravo. Član 19. Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom kaže da sve osobe sa invaliditetom – deca i odrasli – imaju pravo na život u zajednici. On takođe daje i smernice za sve što je uključeno u koncept samostalnog stanovanja i uključivanja u zajednicu. Kao država ugovornica oba ova sporazuma, i brojnih drugih međunarodnih ugovora, Republika Srbija ima obavezu da poštuje osnovne standarde ljudskih prava.

¹ CommDH/IssuePaper(2012)3, strana 7, Savet Evrope,Komesar za ljudska prava, Pravo osoba sa invaliditetom da žive samostalno i budu uključene u zajednicu.

Pokazalo se da institucionalno okruženje samo po sebi izaziva nepovratne posledice po fizički, psihički i socijalni razvoj osobe. *Nedostatak privatnosti, samostalnosti i poštovanja nečijeg ličnog integriteta može sprečiti emotivni i socijalni razvoj pojedinca.*

Sistemi brige i podrške u zajednici koji se odnose na samostalno stanovanje i stanovanje uz podršku, kada se pravilno uspostave i pod pravilnom upravom, daju bolje rezultate za osobe koje ove sisteme koriste: bolji kvalitet života, bolj zdravstveno stanje i sposobnost da doprinesu zajednici.²

² *Mapa puta deinstitucionalizacije u Srbiji*, Beograd, 2014.

U sklopu inicijative da se ostvari napredak u procesu *deinstitucionalizacije i transformacije rezidencijalnog smeštaja za odrasle osobe sa invaliditetom*, iz predpristupnih IPA fondova, Evropska unija finansira projekat **”Unapređenje položaja korisnika rezidencijalnih ustanova sa intelektualnim i mentalnim teškoćama, kroz stvaranje uslova za njihovo uključivanje u društvo i lokalnu zajednicu“** (Otvoreni zagrljaj).

Jedan od projekata koji se realizuje u okviru Otvorenog zagrljaja je „**Društvene mogućnosti za osnaživanje porodice**“, čiji je nosilac **Forum mladih sa invaliditetom**. Projekat se realizuje u partnerstvu sa Republičkim zavodom za socijalnu zaštitu, Udrženjem korisnika psihijatrijskih usluga i njihovih porodica „Duša“, Kreativno edukativnim centrom KEC i Institutom za poboljšanje i unapređenje kvaliteta života „Papilot“ (Ljubljana).

Cilj projekta je osnaživanje osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama (radnim angažovanjem u socijalnim preduzećima), osnaživanje porodica koje imaju članove sa intelektualnim i mentalnim teškoćama (pružanjem inovativne usluge socijalne zaštite u lokalnoj zajednici - porodični savetnik), promocija prava i zagovaranje za život u zajednici osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama (organizovanje tribina na temu „Od izolacije do socijalne inkluzije osoba sa intelektualnim/mentalnim teškoćama“), kao i kreiranje preporuka baziranih na oceni stanja i analizi mogućnosti za nezavisan život osoba sa invaliditetom u zajednici, kao preduslova deinstitucionalizacije.

Učesnici projekta su osobe sa intelektualnim i mentalnim teškoćama: koji se nalaze na smeštaju u nekoj od ustanova socijalne zaštite, na listama čekanja za smeštaj ili koji su izašli iz ustanova, zatim članovi njihovih porodica, profesionalci iz oblasti socijalne zaštite, pružaoci socijalnih usluga, predstavnici lokalnih samouprava i javnih ustanova i institucija.

Rezultati

1) Realizovano istraživanje u 15 ustanova za smeštaj odraslih i starijih lica sa invaliditetom sa ciljem analize „karakteristika, potreba i položaja korisnika sa 4. stepenom podrške u ustanovama za smeštaj“

2) Održan stručni skup sa 34 stručna radnika iz CSR i ustanova za smeštaj u Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu, na kome je predstavljen izveštaj iz istraživanja i predstavljena naredna aktivnost projekta „konferencija slučaja za osobe sa intelektualnim i mentalnim teškoćama“

3) Realizovane 2 obuke za stručne radnike iz CSR i ustanova za smeštaj na temu „konferencija slučaja za osobe sa intelektualnim i mentalnim teškoćama“, sa ukupno 27 učesnika

4) Realizovano 29 konferencija slučaja od strane stručnih radnika, za porodice čiji su članovi u ustanovama za smeštaj (konferencije su realizovali voditelji slučaja iz 14 CSR i 1 stručni radnik iz jedne ustanove za smeštaj odraslih sa invaliditetom, a za korisnike za koje je prethodno utvrđeno da imaju potencijal za deinstitucionalizaciju, odnosno povratak u zajednicu)

5) Održana obuka za 10 socijalnih preduzetnika, za osnivanje i rukovanje socijalnim preuzećima u lokalnoj zajednici, u trajanju od 15 dana, u okviru aktivnosti „radna rehabilitacija u lokalnoj zajednici“

6) Realizovana studijska poseta socijalnim preuzećima u Sloveniji u trajanju od 4 dana, sa 15 učesnika

7) Kreiran program obuke za uslugu „Porodični savetnik za porodice sa članom sa invaliditetom“ (Porodični savetnik je inovativna usluga u sistemu socijalne zaštite koja kao osnovni cilj ima jačanje porodične rezilijentnosti porodica osoba sa invaliditetom. Svrha usluge je da doprinese očuvanju celovitosti porodice i unapredenu kvalitetu života svih članova u različitim razvojnim fazama porodičnog života. Usluga je usmerena na odrasle članove porodice, nosioce porodične brige i nege – roditelje deteta ili odrasle osobe sa invaliditetom, ili na druge bliske članove porodice. Ona pre svega jača njihove kapacitete za prevazilaženje specifičnog stresa usled suočavanja sa invalidnošću člana porodice i razvija kapacitet za uspostavljanje adekvatnog odnosa i stava prema članu sa invaliditetom, omogućavajući mu podršku, prihvatanje i podsticaj razvoju)

8) Realizovan Osnovni program obuke za podršku porodicama sa članom sa invaliditetom i Napredni program obuke za procenu porodica sa članom sa invaliditetom za uslugu „**Porodični savetnik za porodice sa članom sa invaliditetom**“, u trajanju od 5 dana, sa ukupno 20 učesnika – stručnih radnika iz CSR i ustanova za smeštaj

9) Uslugu **Porodičnog savetnika koristilo 20 porodica:** 14 porodica koje imaju ima člana sa intelektualnim/mentalnim teškoćama u nekoj od ustanova za smeštaj i 6 porodica u riziku od institucionalizacije, u periodu od 3 meseca

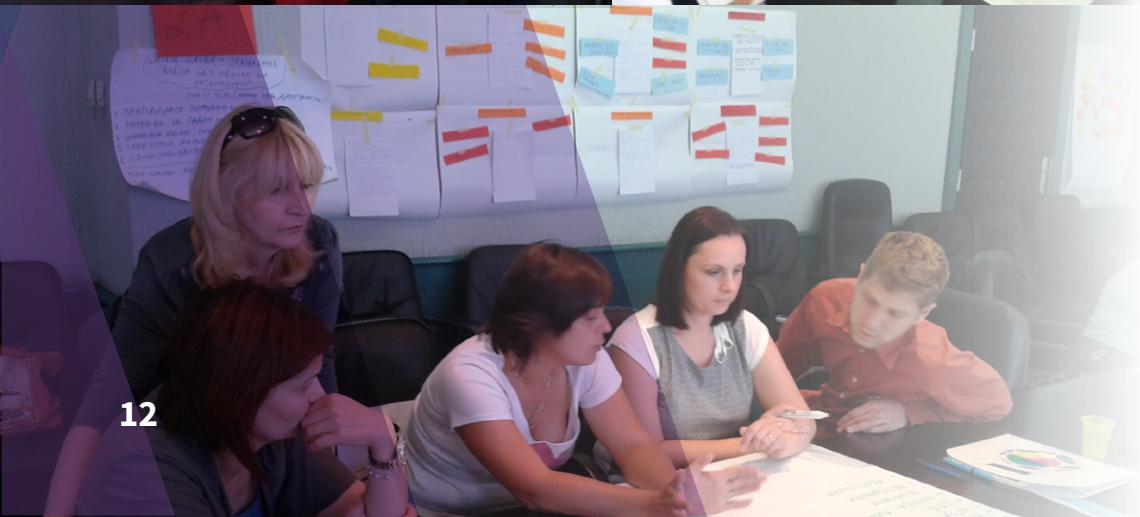
10) Održane **4 tribine „Od izolacije do socijalne inkluzije osoba sa intelektualnim/mentalnim teškoćama“** sa ciljem promovisanja prava za život u zajednici osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama, sa preko 150 učesnika (zdravstveni radnici, studenti Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, studenti Fakulteta političkih nauka)

11) Održana **4 okrugla stola „Društvene mogućnosti za kvalitetan život osoba sa invaliditetom u zajednici“**, sa ciljem ocene stanja i analize mogućnosti za nezavisan život osoba sa invaliditetom u zajednici, kao preduslova deinstitucionalizacije, sa **50 učesnika**

12) Realizovano **istraživanje sa pružaocima usluga** koje za cilj ima da pruži uvid u dobre prakse u oblasti usluga socijalne zaštite za osobe sa intelektualnim i mentalnim teškoćama, ali i da istakne probleme sa kojima se pružaoci usluga i lokalne samouprave suočavaju u ovom procesu

13) Kreiran **video o usluzi „Porodični savetnik“**

Svedočenja

Realizacija istraživanja u ustanovama za smeštaj

„Jesam, razmišljaо sam baš, to mi je najvećа želja u životu. Ja sad gledam korisnike koji treba da izađu u crvenu kućicu, oni se sami snalaze i sami sve rade. Ja potpuno mogu za samog sebe da kažem da sam ja više od njih, da ja mogu da se osamostalim. Bilo bi mi najlakše samo kad bih izašao i onda da se osamostalim, da se zaposlim, da radim, da budem svoj čovek, da imam svoj novac i da raspolažem, jer ja znam da raspolažem novcem i da štedim, to svi znaju za mene.“

(korisnik domskog smeštaja, 29 godina)

„Zovu me preko telefonske slušalice, svakih 7 dana i ja plačem da hoću da idem iz doma, jer se ovde ne osećam dobro ... Moja sestra čuti i ništa mi ne odgovara ... Mislim da ne bi bilo problema, mislim da bi se izgladili odnosi sa sestrom. Jer, eto, otkako sam u domu ona se bolje ponaša prema meni. Mislim da bih se i ja promenila prema njoj i ona prema meni“.

(korisnica domskog smeštaja, 51 godina)

„Moji roditelji kažu – sve je to dobro ali ti moraš biti pod nekim nadzorom. Oni se uvek nešto plaše, plaše se da mi se nešto ne dogodi. Ja njima kažem – ljudi, ja sam ovde već dve godine i nisam pokušala da se ubijem, da skočim, da se otrujem, to je dovoljan pokazatelj da sam ipak stabilna ... Nemam podršku potpunu, oni kao da imaju bojazan da će ja nešto da napravim, strahuju.“

(korisnica domskog smeštaja, 35 godina)

„Kad imaš posao i obavezu nije ti dosadno, dan ti je ispunjen, imaš obaveze i kad dodeš kući ... Nedostatak aktivnosti je veliki neprijatelj čovekovoj psihi. Umela bih da organizujem sebi aktivnosti ako se uključim u neke nevladine organizacije. Roditelji bi me podržali po pitanju posla, a nadam se da bi podržali da se onda i vratim kod njih.“

(korisnica domskog smeštaja, 35 godina)

„Mora da se radi. Da prodajem nešto, garderobu, krompire, jaja na pijaci, tako...“

(korisnica domskog smeštaja, 29 godina)

„Šta ja znam, ja se ne libim ni jednog posla koji je pošten. Mogla bih da radim i kao soberica, iako sam ja završila četvorogodišnju školu za dizajn, ne libim se ničega.“

(korisnica domskog smeštaja, 35 godina)

„Osećam se sposobnim da radim. Mogao bih da radim u parfimeriji kao m-a-gioner. To sam već radio.“

(korisnik domskog smeštaja, 56 godina)

„Stekao sam jednu prijateljicu, družimo se, pijuckamo kaficu, izađemo u selo, prošetamo i tako. Ta prijateljica iz doma bi izašla sa mnom u kućicu.“

(korisnik domskog smeštaja, 64 godine)

„Želim sa svojom devojkom da živim.“

(korisnik domskog smeštaja, 56 godina)

„Nije baš sve najbolje, jedva čekam da izađem iz doma da imam svoju slo-bodu.“

(korisnica domskog smeštaja, 29 godina)

Radna rehabilitacija u lokalnoj zajednici

„Sve osobe sa intelektualnim i mentalnim teškoćama uključene u proces proizvodnje su veoma zainteresovane da rade, proizvode i ulože svoje vreme i energiju. Očigledno je njihovo zadovoljstvo dok rade, ispunjeni su entuzijazmom i voljom, ispoljavaju samopouzdanje i samopoštovanje, postaju sposobni za timski rad, pokazuju inicijativu za povećanjem obima proizvodnje, pokušavaju da se uključe u plasiranje i prodaju proizvoda, jer su veoma zainteresovani da se proizvodnja razvije“

(socijalna preduzetnica, Beograd)

„Ukažite i malo poverenja u rad osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama i vratiće ga stostruko“

(socijalni preduzetnik, Vršac)

„Teško je naviknuti okolinu na ideju zapošljavanja osoba sa invaliditetom, posebno u malim zatvorenim sredinama, gde pravo na grešku ne postoji“

(socijalni preduzetnik, Požarevac)

„Radeći sa osobama sa intelektualnim teškoćama zaključujem da je moguće postići odlične rezultate, s obzirom da je naš domen kreativna industrija, koja osim što im pruža zadovoljstvo rada, ima i određeni nivo terapeutskih mogućnosti. Polaznici/korisnici su pokazali napredak u komunikaciji, sitnoj motorici, opštem zadovoljstvu, dok smo mi dobili izvanredne radove koji će biti korišćeni za predloge u daljoj razradi proizvoda“

(socijalna preduzetnica, Aranđelovac)

Realizacija usluge „Porodični savetnik za porodice sa članom sa invaliditetom“

Pružena nam je pomoć da:

- „razmišljamo pozitivno iako nam je teško“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)
- „se osećamo uspešnije i da budemo zadovoljni“
(porodica u riziku od institucionalizacije)
- „otkrijemo ko i šta nam može pomoći u svakodnevnom funkcionisanju“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)
- „otkrijemo kako invalidnost utiče na sve nas“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)
- „razgovaramo o temama o kojima smo ranije čitali“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)
- „se ne bojimo, da se trudimo da nam sin bude samostalan, da budemo pozitivni i kada je teško“
(porodica u riziku od institucionalizacije)

Saradnja sa Porodičnim savetnikom:

- „osećao sam da razume mene i teškoće moje porodice“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)

- „pozitivan je prema nama i veruje u mogućnosti naše porodice“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)

- „...to je dolazio u našu kuću“
(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)

„Shvatila sam da ja imam pravo na svoje vreme. Da tražim pomoć od bliskih osoba i da sa njima otvoreno razgovaram. Da imam pravo da od društva tražim ono što je potrebno meni i mojoj čerki. Da unapređujem poverenje u crkву jer sam prime-tila da se tako bolje oseća“

(porodica korisnice domskog smeštaja)

“Mislili smo da to neće ići i da ćemo biti osuđivani što ne pomažemo dovo-ljno. Da će nas kriviti za nešto. Dovoljno je što sada znamo da uvek imamo nekog kome se možemo obratiti. Ovo treba svi da dobiju koji imaju probleme kao mi.”

(porodica korisnika/ce domskog smeštaja)

“Ono što smatram da je dobro i da će mi koristiti u daljem radu jeste ta praksa, jer do sada nisam imala priliku da upoznam porodicu u vidu zbližavanja i odlaska u kućne posete, ovo je jako dobar primer i praksa za deinstitucionalizaciju korisnika i priprema za život van ustanove“

(Porodični savetnica)

„Mišljenja sam da je ova usluga izuzetno dobra i korisna; nadam se da će se u narednom periodu steći uslovi u državi i u lokalnim zajednicama za njeno inte-nzivno razvijanje i primenu jer je preko potrebna mnogim porodicama“

(Porodični savetnik/ca)

“Ova edukacija je doprinela da sada iz potpuno drugog ugla savladam stanje u porodici, način komunikacije sa strankama je obogaćen novim tehnikama, posmatram porodicu u celini i više obraćam pažnju na ostale članove domaćinstva, umesto posmatranje problema u porodici, tražim snage porodice”

(Porodični savetnik/ca)

„Usluga je doprinela razvijanju bliskosti među članovima porodice; uključivanje osobe sa invaliditetom u svakodnevne aktivnosti porodice; razvijanje samostalnosti osobe sa invaliditetom“

(Porodični savetnik/ca)

„Okupila sam ih da svi zajedno razgovaramo po sat vremena i duže, ranije to nisu činili, sada su se međusobno čuli; supružnici glasno i javno odaju priznanje jedno drugom za to što rade i koliko su posvećeni osobi sa invaliditetom, priznaju da to ranije nikada nisu izjavili“

(Porodična savetnica)

„Usluga je doprinela prevazilaženju osećaja krivice kod majke, te generalno pomak u uvećanju životne energije; korišćenje drugih vidova podrške u pogledu angažovanja drugih članova porodice i usluga iz lokalne zajednice“

(Porodični savetnik/ca)

„J porodica i član sa invaliditetom su znatno motivisaniji za češće kontakte i posete; ostvarena poseta je jako pozitivno uticala na sve članove porodice, tokom iste je promenjen pristup osobi sa invaliditetom, više se uvažavaju njegove potrebe i poštuju njegove granice. Porodica na realniji način sagledava mogućnosti osobe sa invaliditetom i prihvata iste“

(Porodični savetnik/ca)

„Porodica je počela da razmišlja o povratku svog člana sa invaliditetom u porodicu; prepoznavanje sopstvenih osećanja“

(Porodični savetnik/ca)

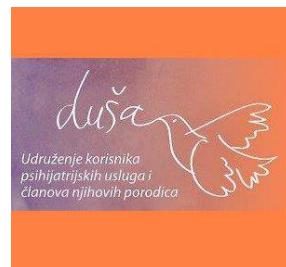
FORUM MLADIH SA INVALIDITETOM
YOUTH WITH DISABILITIES FORUM

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

KREATIVNO EDUKATIVNI CENTAR

dusha
*Udruženje korisnika
psihiatriskih usluga i
članova njihovih porodica*

Papil ZAVOD | Ljubljana

Projekat podržala
Evropska Unija
u okviru projekta
"Otvoreni zagrljaj"

Društvene mogućnosti za
osnaživanje porodice
Social Alternatives for Family Empowerment - SAFE